

ного) перевода. В основание этой теории положен культ слова и буквы, который вынуждает ничего не изменять и не переставлять при переводе текста. В конце XVII в. своими сочинениями, особенно переводами, Славинецкий доводит до завершения развитие связи России с культурной моделью православного мира, после чего в практике „латинумудрствующих” происходит переориентация русской культуры на Западную Европу.

L. Mn.

Золотой век/Русский Эдем

Одна из констант русской культурной мифологии – динамический и обновляющийся текст → утопии. Склонность мечтать о совершенстве и гармонии, выражающаяся в вере в идеальное.

Средневековую культуру определяют представления о циклическом характере событий, о рождающей смерти и возврате к „началу”. Религиозное мечтание о вечности и рае после испытаний земной жизни связывается с идеей возврата в идеальный мир небесных селений души. Фигуры аскета-праведника и → юродивого, бунтующего во имя утраченной нравственной нормы, совместно с душеспасительной литературой поддерживают мечтание о беспечной вечной жизни.

Представления о линейном времени и истории, утвердившиеся в эпоху секуляризации, в основании новых характеристик утопии. В рамках имперского периода русской культуры четко обособляются несколько этапов в тексте „мечтания совершенного мира”. Они располагаются в различных участках линии → „прошлое – настоящее, → будущее”.

Императивный синтез между культурой и властью и сакрализация земного царя, развивающаяся *crescendo* на протяжении всего XVIII в., „снимают” по вертикали представление о небес-

теj, teorii był kult słowa i litery, który nie dopuszczał żadnych zmian ani przedstawień w tłumaczeniu tekstu. Pod koniec XVII w. dzięki swym dziełom, przede wszystkim tłumaczeniom, Sławiniecki doprowadził do zakończenia proces rozwoju więzi Rosji z kulturowym modelem prawosławnego świata, po czym w praktyce „łacinników” nastąpiło przeorientowanie rosyjskiej kultury w stronę Europy Zachodniej.

L. Mn. (A. Bn.)

Złoty wiek/Rosyjski Eden

Jednym ze stałych elementów rosyjskiej mitologii kulturowej jest dynamiczny i odradzający się tekst utopii (→ утопия), skłonność do marzeń o doskonałości i harmonii, wyrażająca się w wierze w ideał.

Kulturę średniowiecza określają wyobrażenia o cykliczności zdarzeń, o śmierci będącej zarazem narodzinami oraz o powrocie do „początku” („źródło”). Religijna wizja życia wiecznego i raju po doświadczeniach ziemskiego bytowania wiąże się z ideą powrotu do idealnego, niebiańskiego świata, w którym przebywa dusza. Postacie pobożnego ascety i „prostaczka (szaleńca) Bożego” (→ юродивый), buntującego się w imię utraconych norm moralnych, pospołu z budującą literaturą podtrzymują wizję życia wiecznego, pozbawionego trosk.

Wyobrażenia o czasie linearnym i historii, jakie utrwaliły się w epoce sekularyzacji, leżą u podstaw nowych charakterystyk utopii. W ramach imperialnego okresu kultury rosyjskiej wyodrębniło się szereg etapów w tekście „wizji świata doskonałego”. Są one rozmieszczone w różnych punktach linii „przeszłość – teraźniejszość – przyszłość” (→ прошлое – настоящее, → будущее).

Rozwijająca się na przestrzeni całego XVIII w. imperialna synteza kultury i władzy oraz sakraлизация ziemskiego władcy

ном рае и „устанавливают” его на земле. В таком контексте государственной мифологии возникло специфическое переживание настоящего в миреже петербургского парадиза/российского рая. Подобное переживание осуществляется главным образом в тексте (и благодаря этому тексту) панегирической идиллии как субтекст комплиментарной оды, адресованной венценосцу. Исчерпывание идеологии → **Просвещения** связано с угасанием государственного мифа о рае в России, возникшем благодаря императору-демиургу.

Очередные видения идеального мира связаны с фигурами → **сентиментального** мечтателя и романтика-Пророка. Сентиментальное мечтание „обретает Рай” в гармонической слиянности между „естественностью” человека (покинувшего дворец, чины, фрак, мундир и выбравшего шалаш, „приют полей”, халат) и природой. Сентиментальная утопия *Обретения Рая* – основание мифа о дворянском гнезде. Этот русский культурный миф на уровне хронотопа изоморфен античному/буколическому Золотому веку и Аркадской пасторальной идиллии. Наряду с тем активизируются библейские представления об ангельском совершенстве обитателя Эдема, благодаря этическому идеалу эпохи „прекраснодушия”. Чтение Библии и Руссо на лоне природы – весомые знаки идиллического „золотого века”, постигаемого путем созерцания совершенства во во всех его ликах.

Элегическое мечтание романтического идеала конструирует утопию Золотого полуденного Юга и „перемещает” Афины в новороссийскую Тавриду. Романтическая утопия переживает опыт „прошлого” в „настоящее” и идентифицирует „здешний мир” с Эладой – колыбелью изящества и Гармонии – смещением жанровых границ

„пресувают” в плоскостно-вертикальной wizję raju niebiańskiego i „ustanawiają” go na ziemi. W kontekście państwowej mitologii wytworzyło się specyficzne przeżywanie teraźniejszości w iluzji petersburskiego raju/rosyjskiego Edenu. Podobne dokonuje się przede wszystkim w tekście (i dzięki niemu) idylli panegirycznej jako subtekst adresowanej do monarchy ody komplementującej. Zużycie ideologii oświecenia (→ **Просвещение**) łączy się z wygasaniem państwowego mitu rosyjskiego raju, stworzonego przez imperatora-demiurga.

Kolejne wizje świata idealnego wiążą się z postaciami sentymentalnego marzyciela (→ **сентиментализм**) i romantyka-Proroka. Sentymentalna wizja „odnajduje raj” w harmonijnym zespoleniu „naturalności” człowieka (który odrzucił pałac, stanowiska służbowe, фрак, mundur i wybrał szalasz, „schronienie pól”, kaftan) z przyrodą. Sentymentalna utopia *Raju Odnalezionego* leży u podstaw mitu szlacheckiego gniazda. Ten rosyjski mit kulturowy na poziomie chronotopu jest równorzędny z antycznym/bukolicznym złotym wiekiem i arkadyjską idyllą pasterską. Jednocześnie dzięki etycznemu ideałowi epoki „naiwnej wzniosłości” aktywizują się biblijne wyobrażenia o anielskiej doskonałości mieszkańca Edenu. Lektura Biblii i dzieł Rousseau’a na łonie przyrody stanowią ważne znaki idyllicznego „złotego wieku”, osiągalnego poprzez kontemplację doskonałości we wszystkich jej przejawach.

Elegijna wizja romantycznego ideału tworzy utopię Złotego Południa w środku dnia i „przenosi” Ateny do noworosyjskiej Tauridy (Krymu). W utopii romantycznej dochodzi do zamiany „przeszłości” na „teraźniejszość” i utożsamienia „świata tutejszego” z Helladą – kolebką elegancji i Harmonii, zacierającego gatunkowe granice między elegią i idyllą.

Kolejny rodzaj utopii stanowi idealny

элегии и идиллии.

Очередным текстом утопии является гоголевская идеальная модель мира в его украинских повестях. Семантическая структура утопического текста „Рая на Украине” активизирует мифологические архетипы, античную традицию и, наконец, библейские представления о блаженстве и изобилии в „благотной стране счастья, существующей в остановившемся времени”.

Восприятие социалистической идеи формирует текст утопического будущего времени. *Что делать?* → **Н. Чернышевский** – наиболее яркий примерчайней всеобщего счастья в социальной сфере. В споре с социалистической утопией сформировалась футурология религиозно-философского мечтания о вселенской Гармонии (→ **В. Соловьев**, → **Ф. Достоевский**) в ключе эсхатологических ожиданий вечного царства праведности и добра после преодоления → **Антихриста**.

Для художественной модели кризиса культуры конца XIX в. в творчестве А. Чехова характерно „вспоминание-идеализация” утраченного „прошлого” и тоска-мечтание о счастье „будущего”.

Культурная практика XX в. восстанавливает имперский государственно-культурный синтез/мифологизацию власти как опыт XVIII в. в рамках утопии социализма и панегирического императива о погружении в мираже идей о „золотом настоящем”.

D. K.

Иван-дурак

Причина популярности этого персонажа русских волшебных сказок в современном массовом сознании может быть связана с тем, что он наиболее полно соответствует мифопоэтическому образу России и русских. Хотя А. Синявский предостерегал против „превращения сказочного дурака исключительно в национального героя”, мен-

model świata, wypracowany przez Gogola w jego opowiadaniach ukraińskich. Struktura semantyczna utopijnego tekstu „Raju na Ukrainie” uruchamia archetypy mitologiczne, tradycję antyczną i wreszcie biblijne wyobrażenia o szczęśliwości i dostatku w „błogosławionym kraju szczęścia, istniejącym w czasie zatrzymanym”.

Postrzeganie idei socjalistycznej kształtuje tekst utopijnej przyszłości. *Co robić?* M. Czernyszewskiego (→ **Н. Чернышевский**) jest najbardziej jaskrawym przykładem nadziei na powszechne szczęście w sferze społecznej. W sporze z socjalistyczną utopią ukształtowała się futurologia religijno-filozoficznego marzenia o kosmicznej Harmonii (W. Sołowjow → **В. Соловьев**, F. Dostojewski → **Ф. Достоевский**) w duchu eschatologicznego oczekiwania na wieczne królestwo sprawiedliwości i dobra po pokonaniu Antychrysta (→ **Антихрист**).

Artystyczny model kryzysu kultury schyłku XIX wieku w twórczości А. Чехова odznacza się „przywoływaniem-idealizacją” utraconej „przeszłości” oraz tęsknotą – marzeniem o przyszłym szczęściu.

Praktyka kulturowa XX w. odbudowuje imperialną, państwowo-kulturalną syntezę/mitologizację władzy jako doświadczenia XVIII stulecia w ramach utopii socjalizmu i панегириcznego imperatywu o pogrążeniu się w ułudzie idei „złotej teraźniejszości”.

D. K. (J. Kw.)

Iwan-durak

Powodem, dla którego postać z rosyjskich baśni ludowych, zwana Iwanem-durakiem, cieszy się popularnością we współczesnej masowej świadomości jest prawdopodobnie to, że najbardziej odpowiada ona mitologiczno-poetyckiemu obrazowi Rosji i samych Rosjan. Chociaż А. Синявский ostrzegał przed „zamianą baśniowego głupca w narodowego boha-